

แหล่งข้อมูล ช่องทางการรับความรู้ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการตัดสินใจในการทำฟาร์มแบบมีข้อตกลง ของเกษตรกร ที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี

ไพโรจน์ เอี่ยมชัยมงคล*

นันทิยา อักษรกิตต์**

บทคัดย่อ

การศึกษาแหล่งข้อมูล ช่องทางการรับความรู้ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลง ของเกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งจำนวน 3 กลุ่ม ที่ทำสัญญากับบริษัทเอกชน 3 แห่ง โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภอโพธาราม และดำเนินสะดวก ของจังหวัดราชบุรีจำนวน 173 ราย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 จะสอบถาม แหล่งข้อมูล ที่เกษตรกรได้รับ โดยแหล่งข้อมูล ที่ให้เกษตรกรเลือกตอบนั้นมี 12 แหล่งข้อมูล และข้อมูล ที่เกษตรกรได้รับแบ่งเป็นสองประเภทคือ 1.ข้อมูลด้านการเพาะปลูก ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลเมล็ดพันธุ์พืช ข้อมูลการจัดศัตรูพืชและวัชพืช ข้อมูลการใช้ปุ๋ย ข้อมูลเทคนิคการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว และ 2.ข้อมูล ด้านราคาขาย ส่วนที่ 2 นั้นจะสอบถามปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการทำฟาร์มแบบมีข้อตกลง ซึ่งมี 20 ปัจจัยให้เลือก แล้วนำมาทดสอบสมมติฐานที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และส่วนที่ 3 จะเป็นแบบ สัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มและผู้บริหารกลุ่มทั้ง 3 กลุ่ม เกี่ยวกับช่องทางการรับความรู้ด้านการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ของเกษตรกร แล้วนำมาสรุปเป็นแผนผังของช่องทางการรับความรู้

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในส่วนที่ 1 คือ แหล่งข้อมูลด้านการเพาะปลูกโดยรวมของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัท พบว่าแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุด 3 อันดับแรกที่เกษตรกรจะได้รับความรู้ด้านการเพาะปลูกและราคาขายนั้น ล้วนเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเกษตรกร และเกษตรกรจะได้รับความรู้จากแหล่งข้อมูลอื่นๆ น้อยมาก ซึ่งเห็นว่าการเผยแพร่ข้อมูลด้านการเกษตรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ ต้องเผยแพร่ผ่านบุคคลที่อยู่รอบข้าง และต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของเกษตรกร ผลการวิจัยในส่วนที่ 2 นั้น พบว่ามี 11 ปัจจัย จาก 20 ปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลงของเกษตรกร ที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งของทั้ง 3 บริษัท ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด 3 ปัจจัยแรกจะเกี่ยวข้องกับการที่บริษัทคู่สัญญา มีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกและการป้องกันโรค บริษัทให้ความช่วยเหลือ ด้านพันธุ์พืชและอุปกรณ์การเกษตร และสามารถขายผลผลิตในราคาที่เหมาะสม และผลการวิจัยในส่วนที่ 3 นั้น พบว่าช่องทางการรับความรู้ของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัทแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับลักษณะการรวมกลุ่ม ของเกษตรกร และลักษณะชุมชนโดยรอบที่เกษตรกรอาศัยอยู่ แต่โดยรวมแล้วจะพบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตรของภาครัฐ และเกษตรกรที่เป็นตัวอย่างให้แก่เกษตรกรคนอื่นๆ นั้น เป็นช่องทางที่มีบทบาท ต่อเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเกษตรกรตัวอย่างนั้นจะเป็นช่องทางการนำข้อมูล สู่เกษตรกรโดยตรง

* ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

** ภาควิชาบริหารธุรกิจเกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

Information Source, Knowledge Receiving Channels and Factors that Relates to Decision Making for Contract Farming of Asparagus Farmers in Ratchaburi Province.

Pairoj Eamchaimongkol*

Nantiya Aksornkitti**

Abstract

This study focused on information source of production, knowledge receiving channels, and decision-making factors on Asparagus Contract Farming. Questionnaires for 3 groups of contracted farmers with 3 private companies in Photharam and Dumnoensaduak, Ratchaburi Province, accounting 173 farmers, were undertaken. Questionnaires are composed of 3 parts, the first part is about information source and there are 12 information sources. Information sources are divided into 2 types, Production information and Price Information. The second part is decision-making factors which there are 20 factors. The third part is questionnaires for interviewing with the head of farmers groups about the knowledge receiving channels.

The result of the first part founded that the first 3 important information sources are about the people that involved with daily life of farmers. The farmers rarely receive the knowledge from another information sources. The result of the second part founded that there are 11 decision-making factors that relate decision-making in contract farming. The most 3 important decision-making factors on contract farming production were 1) support from company for production and disease control 2) support from company for seed and agricultural machines, and 3) support from company for stable prices, respectively.

The result of the third part founded that the knowledge receiving channels on production among 3 groups were little different, depend on the characteristics of farmers communities. And we can conclude that the government officers and farmer leaders are the channels which bring the information to farmers directly. So the government and private organizations must have the role as the information sources and distributed the knowledge to the farmers.

* Department of Library Science, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

** Department of Agri-business Administration, Faculty of Agriculture Technology, King Mongkut's Institute of Technology
Lardkrabang

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูล ซึ่งมีแหล่งข้อมูลจำนวนมากให้เลือก รวมถึงข้อมูลด้านการเกษตร โดยหน่อไม้ฝรั่ง (Asparagus) เป็นพืชที่มีการเพาะปลูกและส่งออกมาก การปลูกหน่อไม้ฝรั่งในเขตจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่เป็นการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลง (Contract Farming) กับบริษัทเอกชน โดยบริษัทเอกชนอาจให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในหลายๆ ด้าน รวมถึงการประกันราคาขาย ดังนั้นเกษตรกรต้องหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต ซึ่งนำมาสู่การเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาถึงแหล่งข้อมูล ช่องทางการรับความรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลงของเกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปใช้วางแผนการหาช่องทาง และเผยแพร่ความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแหล่งที่มาของข้อมูลและช่องทางการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ที่ปลูกแบบมีข้อตกลง
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ ในการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร

ปริทัศน์วรรณกรรมที่สำคัญ

พิมพ์พิศ ทิมะเนตร์ (2539:1) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า

1. ปัจจัยด้านอายุ รายได้ จำนวนแรงงาน ในครอบครัว การเปิดรับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมจากบริษัทเอกชน และครู/อาจารย์ มีความสัมพันธ์

กับการยอมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05

2. การเปิดรับข่าวสารจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการยอมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่ง ของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .01

สุวรรณ ประณีตวาทกุล (2540:52) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการทำสัญญาฟาร์มแบบมีข้อตกลงของสินค้าเกษตร : กรณีศึกษาสับปะรด พบว่าการทำฟาร์มแบบมีข้อตกลงจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านผลกำไรและวินัยของเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในอำเภопоธาราม และ ดำเนินสะดวก ของจังหวัดราชบุรี โดยการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ทำสัญญากับบริษัทเอกชน 3 บริษัท คือ บริษัท A บริษัท B และ บริษัท C รวมจำนวน 173 ราย ที่ความเชื่อมั่น 95% โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

แบบสอบถามส่วนที่ 1 จะสอบถามแหล่งข้อมูลที่เกษตรกรได้รับ โดยแหล่งข้อมูลที่ให้เกษตรกรเลือกตอบนั้นมี 12 แหล่งข้อมูล และข้อมูลที่เกษตรกรได้รับแบ่งเป็นสองประเภทคือ 1. ข้อมูลด้านการเพาะปลูก ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลเมล็ดพันธุ์พืช ข้อมูลการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช ข้อมูลการใช้ปุ๋ย ข้อมูลเทคนิคการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว และ 2. ข้อมูลด้านราคาขาย

แบบสอบถามส่วนที่ 2 จะสอบถามปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการทำฟาร์มแบบมีข้อตกลง ซึ่งมี 20 ปัจจัยให้เลือก แล้วนำมาทดสอบสมมติฐานที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

แบบสอบถามส่วนที่ 3 จะเป็นแบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มและผู้บริหารภายในกลุ่ม

เกี่ยวกับช่องทางการรับความรู้ด้านการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร แล้วนำมาสรุปเป็นแผนผังของช่องทางการรับความรู้ด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรจำนวน 3 กลุ่ม

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งในส่วนแรกจะเป็นผลการศึกษาถึงแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญมากที่สุด 3 อันดับแรกโดยรวมของเกษตรกรที่ทำสัญญากับทั้ง 3 บริษัท ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลด้านเมล็ดพันธุ์

ข้อมูลด้านเมล็ดพันธุ์	
อันดับ	แหล่งข้อมูล
1	ญาติและเพื่อนบ้าน
2	เจ้าหน้าที่จากบริษัทเอกชน
3	ประธานกลุ่ม

ตารางที่ 2 แหล่งข้อมูลด้านการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช

ข้อมูลด้านการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช	
อันดับ	แหล่งข้อมูล
1	ญาติและเพื่อนบ้าน
2	เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ
3	เจ้าหน้าที่จากบริษัทเอกชน

ตารางที่ 3 แหล่งข้อมูลด้านปุ๋ย

ข้อมูลด้านการใช้ปุ๋ย	
อันดับ	แหล่งข้อมูล
1	ญาติและเพื่อนบ้าน
2	เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ
3	ประธานกลุ่ม

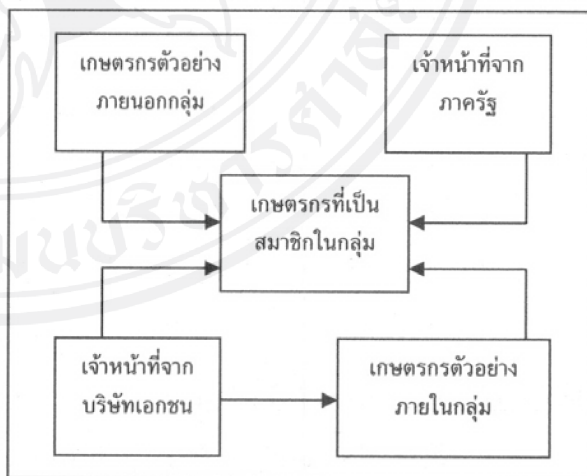
ตารางที่ 4 แหล่งข้อมูลด้านเทคนิคการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว

ข้อมูลด้านเทคนิคการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว	
อันดับ	แหล่งข้อมูล
1	ญาติและเพื่อนบ้าน
2	เจ้าหน้าที่จากภาครัฐ
3	เจ้าหน้าที่จากบริษัทเอกชน

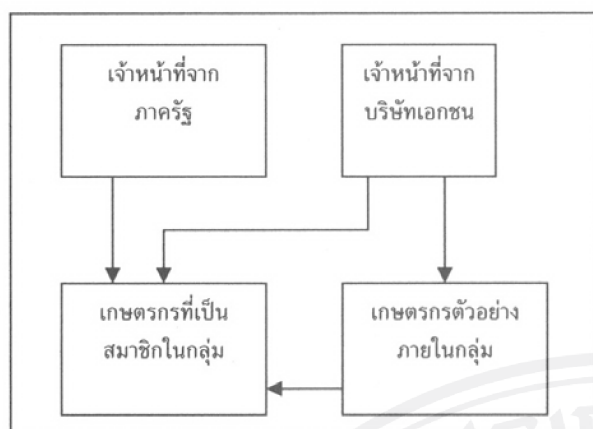
ตารางที่ 5 แหล่งข้อมูลด้านราคาขาย

ข้อมูลด้านการราคาขาย	
อันดับ	แหล่งข้อมูล
1	เจ้าหน้าที่จากบริษัทเอกชน
2	ประธานกลุ่ม
3	ญาติและเพื่อนบ้าน

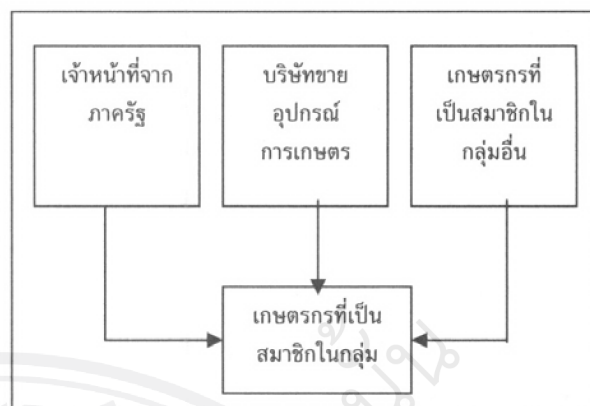
ผลการศึกษาส่วนที่สองจะเป็นผลการศึกษาถึงช่องทางการรับความรู้ด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรแต่ละบริษัท ซึ่งสามารถแสดงเป็นผังดังรูปที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ดังนี้

รูปที่ 1 ช่องทางการรับข้อมูลด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรที่ทำสัญญากับบริษัท A

รูปที่ 2 ช่องทางการรับข้อมูลด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรที่ทำสัญญากับบริษัท B

รูปที่ 3 ช่องทางการรับข้อมูลด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรที่ทำสัญญากับบริษัท C

ผลการศึกษาส่วนที่สาม จะเป็นผลการ ในการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งแบบมีข้อตกลงกับ ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ บริษัท ดังแสดงไว้ในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเพาะปลูกหน่อไม้ฝรั่งแบบมีข้อตกลง

ปัจจัยต่าง ๆ	Chi-square (Asymp.Sig.)	Cramer's V
บริษัทที่มีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านความรู้การปลูกหน่อไม้ฝรั่งและการป้องกันโรค	68.105 (0.000)	0.635
บริษัทให้ความช่วยเหลือด้านพันธุ์พืชและอุปกรณ์การเกษตร	57.245 (0.000)	0.580
สามารถขายผลผลิตในราคาที่แน่นอน	36.048 (0.000)	0.462
บริษัทมีการอบรมและนำความรู้ใหม่ ๆ มาถ่ายทอดสม่ำเสมอ	32.319 (0.000)	0.436
บริษัทมีกฎเกณฑ์ในการเพาะปลูกที่เข้มงวด เช่น ห้ามใช้สารเคมี	23.846 (0.000)	0.375
ให้ราคาดีกว่าบริษัทอื่น	19.658 (0.000)	0.340
บริษัทมีความมั่นคง	19.354 (0.000)	0.336
ราคาตามสัญญาสามารถเปลี่ยนแปลงตามราคาตลาด	16.916 (0.000)	0.315
บริษัทคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม	16.834 (0.000)	0.314
มีการประชุมประสานงานกันระหว่างกลุ่มกับทางบริษัทอยู่เสมอ	12.270 (0.002)	0.268
บริษัทมีบทลงโทษที่รุนแรงเมื่อทำผิดสัญญา เช่น ตัดออกจากกลุ่ม	6.866 (0.032)	0.200

สรุปผลการวิจัย

แหล่งข้อมูลด้านการเพาะปลูกที่สำคัญที่สุดอันดับแรกของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัทคือ ญาติและเพื่อนบ้าน ส่วนแหล่งข้อมูลด้านราคาขายที่สำคัญที่สุดอันดับแรกของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัทคือเจ้าหน้าที่จากบริษัทเอกชนคู่สัญญา ช่องทางการรับความรู้ด้านการเพาะปลูกของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัทมีความแตกต่างกันบ้าง และสำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลงมากที่สุด 3 ปัจจัยแรก คือ 1) บริษัทมีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง และการป้องกันโรค 2) บริษัทให้ความช่วยเหลือด้านพันธุ์พืชและอุปกรณ์การเกษตร และ 3) สามารถขายผลผลิตในราคาที่เหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในส่วนที่ 1 คือ แหล่งข้อมูลด้านการเพาะปลูกโดยรวมของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัท พบว่าแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุด 3 อันดับแรกที่เกษตรกรจะได้รับความรู้ด้านการเพาะปลูก และราคาขายนั้นล้วนเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเกษตรกรทั้งสิ้น ส่วนแหล่งข้อมูลอื่นๆ ที่เหลือ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์หรือ

เอกสารเผยแพร่ ฯลฯ นั้น เกษตรกรจะได้รับความรู้จากแหล่งข้อมูลเหล่านี้น้อยมากหรือแทบไม่ได้เลย ซึ่งให้เห็นว่าการเผยแพร่ข้อมูลด้านการเกษตรที่มีผลและมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือ ต้องเผยแพร่ผ่านบุคคลที่อยู่รอบข้าง และเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของเกษตรกร

สำหรับผลการวิจัยในส่วนที่ 2 นั้น ช่องทางการรับความรู้ของเกษตรกรทั้ง 3 บริษัทแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับลักษณะการรวมกลุ่มของเกษตรกร และลักษณะชุมชนโดยรอบที่เกษตรกรอาศัยอยู่ แต่โดยรวมแล้วจะพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเกษตรกรที่เป็นตัวอย่างให้แก่เกษตรกรคนอื่น ๆ นั้น เป็นช่องทางที่มีบทบาทต่อเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเกษตรกรตัวอย่างนั้นจะเป็นช่องทางการนำข้อมูลสู่เกษตรกรโดยตรง

และผลการวิจัยในส่วนที่ 3 นั้น พบว่ามี 11 ปัจจัย จาก 20 ปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการเพาะปลูกแบบมีข้อตกลงของเกษตรกรที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่งของทั้ง 3 บริษัท ซึ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์มากที่สุด 3 ปัจจัยแรกจะเกี่ยวข้องกับการที่บริษัทคู่สัญญามีการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านต่างๆ และการขายผลผลิตให้แก่บริษัทได้ในราคาที่เหมาะสม

บรรณานุกรม

- กองส่งเสริมพืชสวน. 2540. หน่อไม้ฝรั่ง. กรมส่งเสริม การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ.
- ชัชรี นาทุม. 2543. การถ่ายทอดเทคโนโลยี: กรณีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งเพื่อการส่งออกของกลุ่มเกษตรกร ในจังหวัดนครปฐม. ว.เกษตรศาสตร์ (สังคม) ปีที่ 21: 1-10
- พิมพ์พิศ ที่มะเนตร์. 2539. ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร อำเภอกำมะกา จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- สุวรรณ ประณีตวาทกุล. 2540. รูปแบบการทำฟาร์มแบบมีข้อตกลงของสินค้าเกษตร: กรณีศึกษาสับปะรด. ว.เศรษฐศาสตร์เกษตร 16(2).
- Mingsarn et.al. 2532. Agricultural Information and Technological Change in Northern Thailand. Bangkok.